

Frolec, Václav

Úvod

In: Frolec, Václav. *Tradiční vinařství na Moravě*. Vyd. 1. V Brně: Universita J.E. Purkyně, 1974, pp. [9]-12

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/121147>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ÚVOD

Málokterá kulturní plodina upoutala na sebe tolik pozornosti jako réva vinná. Po staletí básníci opěvují její plody, malíři zachycují zvláštní atmosféru vinařského prostředí i člověka žijícího ve vinařské krajině. Vinařství jako zvláštní odvětví zemědělské výroby se staletou tradicí je také předmětem vědeckého zájmu.

Vědní obory se zabývají touto problematikou z nejrůznějších hledisek. Vedle prací, které sledují teoretické i praktické otázky spojené s pěstováním révy vinné ve větších souvislých výsadbách a se zpracováním vinných hroznů, existuje dosti početná vědecká tvorba, jež se zabývá dějinami vinařství v nejširším smyslu od nejstarších dob až do současnosti. Na tomto badatelském poli se stýkají zájmy historiků, archeologů, etnografů, jazykovědců i pracovníků dalších vědních disciplín.

Při současných snahách ve společenských vědách o komplexní pojetí vědeckého výzkumu připadá významná úloha národopisu, jenž pomocí svých pracovních metod a technik směřuje k rekonstrukci vývoje hmotných, sociálních i duchovních složek kulturních jevů v jejich vzájemných vztazích, které pak uvádí do širších historických, geografických a společenských souvislostí. Předmětem národopisného studia vinařství se tedy stává vinařská kulturní krajina s charakteristickými přírodními a historickými podmínkami, sídly, stavbami a pluzinou, vinařův rok s pracovními činnostmi a používanými nástroji a náradím. Další důležitou složku etnografického výzkumu vinařství představují právní a obyčejové vztahy projevující se ve vlastnických a sousedských poměrech, v existenci zvláštního viničního práva, v obyčejových projevech v období dozrávání a sklizně úrody na vinicích i v právu volného nalévání vína vlastní produkce. Nejvlastnější předmět svého studia nalézá národopis ve sledování života vinařů v jeho všedních, svátečních i obřadních příležitostech, v jeho společenských, duchovních i uměleckých projevech. Člověk, krajina, pracovní činnost a s nimi spojené kulturní hodnoty tvoří základní osnovu etnografického a folkloristického pohledu na vinařství v jeho tradičních i současných formách.

Z uvedeného pojetí vychází i rozvržení této práce. První podnět k jejímu napsání dal v době mých vysokoškolských studií universitní profesor PhDr. Antonín Václavík, jenž jako výborný znalec terénu vedl své žáky k poznávání zvláštností ve vývoji kultury a způsobu života lidu jednotlivých regionů na Moravě. Z mého prvotního zájmu o tuto problematiku vzešla kapitola o vinařství v diplomové práci zaměřené na lidovou kulturu hmotnou v jihomoravské hornické oblasti /1958/. V dalších letech jsem konal terénní výzkumy po celé moravské vinařské krajině a v dílčích studiích jsem se pokoušel o zařazení tradičního vinařství na Moravě do širších evropských souvislostí. Po včlenění dané problematiky do vědeckovýzkumných plánů oddělení etnografie a folkloristiky filosofické fakulty University Jana Evangelisty Purkyně v Brně /nejprve jako fakultní úkol a v závěrečné fázi v roce 1972 a 1973 jako součást státního programu základního vědeckého výzkumu VIII-3-9/1/ byly vytvořeny podmínky pro to, aby práce v terénu nabyly systematické povahy; na jejich plnění se podíleli i posluchači oboru etnografie a folkloristiky na brněnské universitě, kteří pod vedením autora této práce vyplňovali dotazníky vypracované k sledování některých speciálních otázek. Cenné informace přinesly i ankety rozeslané k vyplnění jihomoravským vinařům, kteří velmi zodpovědně

odpovídali na otázky a sdělovali i další podrobnosti, jež blíže dokreslovaly situaci v jednotlivých vinohradnických obcích a dávaly možnost blíže nahlédnout do života samotných vinohradníků. Pro poznání zvláštní atmosféry vinařského prostředí a způsobu života vinařů přinesl nejvíce poznatků autorův dlouhodobý a v krátkých intervalech opakovaný pobyt ve vinohradnických obcích. umožňující nejen četné rozhovory s informátory, ale i bezprostřední pozorování každodenního života zdejších lidí i funkce kulturních hodnot. Při sledování genetických a historickovývojových otázek bylo nutno přikročit k zhodnocení a analýze archivních dokladů, které mají pro osvětlení řady problémů mimořádnou vypovídací hodnotu; využití archivní prameny i ikonografické doklady jsou uvedeny na příslušných místech v poznámkovém aparátě. V potřebné míře jsme využili také dosavadních výsledků archeologických výzkumů a jazykovědného studia, jež jsou zvláště cenné pro osvětlení genetických problémů a interetnických vztahů. Konceptci etnograficky pojaté publikace byla podřízena i volba pracovních metod; vedle analyticko-srovnávací metody to byla především metoda historická, etnokartografická a sociologická, jež přispěly k vytvoření národopisného obrazu o tradičním vinařství na Moravě. Z hlediska geografického se naše práce snaží postihnout všechny moravské oblasti, v nichž se pěstuje nebo pěstovala réva vinná. Podobně je tomu s časovým zařazením. I když etnografické studium podává nejvíce informací především o období 19. a 20. století, usilujeme za pomoci archivních a jiných údajů o poznání i starších časových úseků, z nichž některé — jak dále uvidíme — znamenaly počátek moravského vinařství, jiné byly obdobím jeho „zlatého věku“, další se vyznačovaly jeho úpadkem i novým rozkvětem. Naši práci jsme nazvali *Tradiční vinařství na Moravě*. Pod pojmem vinařství rozumíme jeho pěstitelskou část /vinohradnictví/ i technologickou část /sklepní hospodářství/. Přívlastkem „tradiční“ chceme vyjádřit naše soustředění hlavně na starší stav v podmínkách rolnického hospodaření, i když se nevyhýbáme ani současnému stavu. V této publikaci nelze hledat návod na praktické problémy spojené s pěstováním révy vinné a jejím zpracováním na víno. Naším skromným cílem a přáním je přispět alespoň dílčím způsobem k poznání bohaté a pestré minulosti vinařství na Moravě, nahlédnout do osobitého prostředí moravské vinařské kulturní krajiny a do života jihomoravských vinařů, kteří svou usilovnou prací vytvářejí hodnoty, jichž plně využívá i naše současná společnost. Jihomoravským vinařům, mezi nimiž jsem prožil mnoho pěkných chvil a mezi něž se stále rád vracím, připisuji i tuto práci.

V. F.

Brno, březen 1973.